

DOÇ. DR. HASAN BAHAR'IN "DEMİRÇAĞINDA KONYA VE ÇEVRESİ" İSİMLİ ESERİ*

Arş. Gör. Çağatay BENHÜR**

Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Hasan Bahar'ın 1999 yılının sonlarında Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınlarından çıkan eseri: "Demirçağında Konya ve Çevresi" adını taşımaktadır.

Antik Çağda batı kesimi antik Phrygia Pararoës, merkez ovalık bölgesi Antik Lykonía, doğu kesimi Tyana ve Hupışna, güneyi ise Isauria ve Doğu Pisidia, kuzeyi ise Galatia yahut Phrygia sınırları içerisinde kalan bölgede 1988 yılından beri araştırmalarını sürdüren Doç. Dr. Hasan Bahar adı geçen tarihten beri bölgede yaptığı araştırmalarının Demir Çağını ilgilendiren kısmını son eserinde okuyucularına sunmuştur.

Kitap 104 sayfalık metin ve onu takip eden 49 sayfalık resim, çizim ve haritadan meydana gelen bir bütünden oluşmaktadır.

Kısa bir giriş olarak da nitelendirebileceğimiz önsöz (IV-VI s.) kısmının ardından kitabın I.Bölümü (1-7 s.) "Bölgenin Coğrafyası" başlığıyla karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli alt başlıklara ayrılan bölümde; bunlardan ilki "Fiziki Durum" dur. Burada yazar çalışma alanının coğrafi sınırlarını çizmekte, bu alanın Demir çağı ve günümüzdeki fiziki durumundan bahsetmektedir. Bölgenin coğrafi sınırlarını; yükseltileri, su kaynakları ve nihayetinde bitki örtüsü izlemektedir. Son olarak da bölgenin yer altı zenginliklerine temas edilmektedir.

* BAHAR, Hasan *Demirçağında Konya ve Çevresi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve geliştirme Vakfı Yayınları, 1999, 104s. ISBN 975-94056-2-8

** Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

I. Bölümün ikinci alt başlığı "Tarihi Coğrafya" adını almıştır. Doç. Dr. Hasan Bahar burada çalışma alanını: Batı Kesimi, Merkezi Ovalık Bölge, Doğu Kesimi Güney Kesimi ve Kuzey Kesimi olarak beş kısma ayırarak adı geçen kısımların tarihi coğrafyası hakkında tanıtıcı bilgiler vermektedir.

Kitabın II. Bölümü (8-11 s.) "Demirçağında Bölgenin Siyasal Durumu" adını almıştır. Bu kısımda yazar eserinde incelediği bölgenin Asur Kralı III. Salmanassar'dan başlayarak Pers Kralı Kyros'a kadar ki siyasi tarihini ana hatlarıyla anlatmaktadır. III. Salmanassar'ın Tabal Krallarını vergiye bağlamasından başlayan kronoloji Salmanassar'ın güneydeki Que'yi tamamen ele geçirmesiyle devam etmekte, III. Salmanassar'ın ölümü ve haleflerinin başarısızlığı ile bölge Urartuların başında bulunduğu Melidli Sulumal, Kummuhilili Kuşpi, Gurgumlu Tarhulara ve Arpadlı Mati'-ilu'nun oluşturduğu koalisyonun etkisi altında kalmaktadır. Fakat geçen zaman içerisinde yaklaşık elli yıl sonra III. Tiglatpileser zamanında Asur egemenliği Que ve Tabal'da büyük ölçüde tekrar yerleşmiştir. Hatta Tiglatpileser'in M.Ö. 738 yılında yaptığı bir sefer neticesinde Konya ve çevresinin de Asur etkisine girdiği sanılmaktadır.

Bu olayların ardından bölgede Muşki'li Mita ve Kargamışlı Pisiris ile Asur Kralı Sargon'un mücadelelerine tanık olmaktadır. Bu mücadelelerden de Asurlular muzaffer ayrılmışlardır.

Muşki Kralı Mita ile Asur Kralı II. Sargon arasındaki mücadeleler incelenirken ortaya dikkat çekici bazı veriler çıkmaktadır ki; bu da Phrygler'in zaman zaman Toroslar'ı aşarak Akdeniz kıyılarına indiklerinin görülmesidir. Hasan Bahar Toroslar'daki kaya basamaklı kutsal anıtları muhtemel Phryg varlığının delili olarak düşünmektedir.

Tekrar kronolojimize dönecek olursak; II. Sargon sadece yukarıda zikredilen düşmanlarla uğraşmamış. Hilakku ülkesinin yönetimini verdiği damadı Ambaris'in ihanetiyle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. II. Sargon'un sonu ise M.Ö. 705'te Kimmerler'le yaptığı bir savaşta olacaktır. Bunun ardından Anadolu içlerine dalan Kimmerler Gordion'a kadar uzanmış, hatta bu Phryg başkentini tahrip etmişlerdir. Batı Anadolu'da güçlenen Lydialılar Kimmerler'i Anadolu'dan sürerek sınırlarını doğuda Kızılırmak ve güneyde Toroslara kadar genişleterek bölgeye hakim olmuşlardır.

Aynı dönemlerde Yeni Babil Kralı Neriglissar Torosların güneyinde yerli krallarla mücadele etmekteydi. Yeni Babil kaynaklarına göre *Ludu* olarak adlandırılan Konya bir süre Lydia'lıların egemenliğinde kalmıştır. Kronolojimizin sonunda ise Pers Kralı Kyros M.Ö. 546 yılında Lydia Kralı Kroisos'la yaptığı savaşı kazanarak bütün Anadolu'ya hakim olur.

Eserin III. Bölümü (12-48 s.) "Demirçağ Yerleşmeleri" adını taşımaktadır. İlk alt başlık ise "Anıtlar" ismiyle verilmiştir. Yazar bu kısımda incelediği bölge ve zaman dilimindeki çeşitli anıtları yer, şekil, tarih gibi ayrıntılarını da açıklayarak vermektedir. Konuyla ilgilenenlerin oldukça işine yarayacak bu sistematik içerisinde verilen anıtların isimleri şunlardır: Kızıldağ Anıtı, İvriz Kabartması, Payallar Yaylası Anıtı, Ermenek Kaya Anıtı, Merdiven Gediği, Dibektaş Yaylası Kutsal Alanı, Balkayalar.

Anadolu'da Prehistorik çağlardan itibaren görülmekte olup Hititler döneminde yaygınlaşmaya başlayan; dinsel özelliklerinin yanında politik özellikler de ihtiva eden bu anıtların incelenmesi eski çağlardaki Anadolu yerleşmeleri ve günümüz Anadolu tarihi araştırmaları hakkında tarihçilere aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır.

Bölümün ikinci alt başlığı "Höyükler" adını taşımaktadır. Bilim adamlarının eskiçağ tarih araştırmalarında en önemli müracaat kaynaklarından olan höyüklerin; kendi araştırma alanında olanlarını titiz bir araştırma ile ortaya çıkaran Doç. Dr. Hasan Bahar, adı geçen kısımda çeşitli höyüklerin isim, tarih, kaşif, konum, buluntu tasniflerini vermektedir. Oldukça uzun süreli ciddi bir çalışmanın ürünü olan bu kısımda şu höyükler incelenmektedir: Sızma, Çavuş Höyük, Kıcıkışla, Alitepesi, Alaattin Tepesi (Ayrıca Konya Alaattin Tepe Keramiği ve Alaattin Tepe'de Doğu Phrygia Etkileri adlı iki başlıkla da Alaattin Tepesi ve buluntuları üzerine derinlemesine bir sondaj yapılmıştır), Seydişehir Höyük (Bu höyük üzerine de çeşitli alt başlıklar verilerek özellikle buluntu tetkikleri üzerine yoğunlaşmıştır), Eldeş (Nodalar) Höyük, Mahmut Hisarı, Kaleköy Kalesi, Şarampol Tepe, Boğazkent, Kavganın Höyük (Kargaoğlu), Şuhut (Çobankaya), Yobaltık (Yoğabaltık), Aşağı Çiğil, Kaleköy - Eskiköy, Samıt Höyük, Karasevinç, Atlantı Karatepe, Gümüşlü Höyük, İmircik Höyük, Cihangir Höyük, Büyük Höyük, Kökez Höyük, Kızılışık, Çebişi Höyük II, Doğanhisar Karahöyük, Dedenin (Dede - Konuklar) Höyük, Çeşmelisebil,

Kuyulusebil, Ertuğrul Höyük, Gamel Höyük, Sarayönü Karatepe, İbrahim Dede Höyük, Başhöyük, Pazar Höyük, Ladik Höyük, Kurşunlu Kale, Konar, Çaltı Karahöyük, Doğu Güvenç, Hatip Kale, Aydınçavuş, Mula, Hatunsaray - Zoldra Höyük - Zoldere (Lystra).

Eserin III. Bölümünü "Sonuç" (49-51 s.) kısmı takip etmektedir. Hasan Bahar sonuç kısmında bölgedeki Demir Çağı keramiklerini çeşitli kısımlara ayırarak genel özelliklerini vermektedir. Buna göre Demir Çağı keramikleri: Tek renkliler ve boyalıları olarak ikiye ayrılabilir. Tek renkli keramikler ise kendi içerisinde: Gri keramik ve kahverengi kaplar olarak ikiye, boyalıları ise: Alishar IV. Gölge görüntülü - hayvan bezemeliler, Gordion çizgisel hayvan görüntülü bezemeliler, bitki ve kuş bezemeliler, Geometrik bezemeliler olarak dört kısma ayrılmaktadır.

Yazarımız sonuç kısmını müteakip bir "Katalog " (52-83 s.) kısmı vermiştir. Burada kitabın sonunda vermiş olduğu fotoğrafları çeşitli levhalara ayırarak fotoğraflardaki parçalar hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Burada her parça için bir isim verilmiş, ayrıca parçanın cinsi, envanter numarası, ölçüğü, bulunduğu yer, halen bulunduğu müze ve tanım verilmiştir. Bu kısımda toplam elli levha bulunmaktadır.

Katalogdan sonra Kaynakça (84-94 s.) kısmı gelmektedir. Bibliyografyalar dikkatlice incelendiğinde Hasan Bahar'ın eserini ne denli titizlikle hazırladığı görülmektedir. Eskiçağ Tarihinin önem arz eden tüm kaynaklarının yanı sıra Doç. Dr. Bahar son yıllardaki kaynak ve araştırma sonuçlarını da tetkik etmeyi ihmal etmemiştir.

Kaynakça kısmını Demirçağ yerleşim yerlerini gösteren Tablolar (95-99 s.) izlemektedir. Beş tablo halinde verilen bu çizelgelerde yerleşim yerlerinin isimleri, keramik çeşitleri (tek renk, boyalı) ve genel bibliyografyalar verilmektedir.

Tabloların ardından yazarımız tarafından bir indeks (100-104 s.) verilmiştir.

Eserin metin kısmı indeksle beraber sona ermektedir. Metin kısmını fotoğrafların bulunduğu Levhalar izlemektedir. Katalog bölümünde açıklamaları verilmiş bulunan bu fotoğraflar ilk XXXIII levhayı oluşturmakta, onun ardından XXXIV - XLI levhaları çizimler meydana getirmektedir. XLII - L levhaları arasında tekrar fotoğraflara dönülmüş, kitabın son sayfasını ise höyük numaralarının da üzerinde bulunduğu çalışılan bölgenin haritası oluşturmuştur.

Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere Doç. Dr. Hasan Bahar 1988 yılından bu yana eserinde belirttiği bölgede çalışmaktadır. Adı geçen tarihte doktora çalışmaları vesilesi ile hemhal olduğu bölgeyi o günden bu güne durmaksızın dolaşan yazarımız uzunca bir süreyi kapsayan araştırma ve incelemelerinin neticesini "Demirçağında Konya ve Çevresi" adlı eserine yansıtmıştır.

Tarihin en önemli dönemlerinden birisi olan ve üzerinde halâ bazı sis perdeleri bulunan Ege Göçleri sonrası Anadolu'sunun tarihine ışık tutması, araştırmacılara kaynak teşkil etmesi ve onlara yol göstermesi bakımından Doç. Dr. Hasan Bahar'ın eseri son derece kıymetlidir. Kitabın kısa bir süre sona adı geçen dönemi çalışanlarca kullanılan kaynak kitaplar arasına gireceğini tahmin ediyor; eserin okunmasını sadece dönemi çalışanlara değil, eski devir Konya'sı ve civarını merak edenlere de tavsiye ediyoruz.